

ეკონომიკური გლობალიზაცია და თანამედროვე მსოფლიო

Economic Globalization and the Modern World

ნინო აროშვილი - ასისტენტ-პროფესორი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, aroshvili.n@gmail.com

Nino Aroshvili - Assistant Professor,
Georgian Technical University, aroshvili.n@gmail.com

Abstract

The article studies the problems and perspectives of economic globalization in the 21st century, analyzes the modern trends and challenges of economic globalization and possibilities of the players participating in these processes.

Globalization of economy, in its sense, reflects the qualitative enhancement of the integration process, functional strengthening and reduction in territorial dimensions. Internationalization, transnationalization, liberalization and globalization represent the fundamental basis of modern world economy. Globalization contributes to the development of economy as well as the development of democracy and civil rights. Globalization provides possibility to overcome the poverty earlier. Companies are no longer be limited by the boundaries of their countries and can implement any business operation in any country. In turn, economic globalization is mainly caused by development of business. The companies involved in international business represent the main actors of international trade, investments and technologies development.

Keywords: Economic Globalization, International Business, Internationalization.

შესავალი. დღეისათვის თანამედროვე მსოფლიო წარმოდგენილია გლობალიზაციისა და გლობალური კავშირების გარეშე. XXI საუკუნეში საზოგადოებრივი განვითარება გლობალიზაციის ფონზე მიმდინარეობს, რომელში ჩართვაც ადრე თუ გვიან ყველა ობიექტსა თუ სუბიექტს უწევს. გლობალიზაციამ, როგორც მიმდინარე საუკუნის მნიშვნელოვანმა ძალამ, ქვეყნების ეკონომიკებისა და ადამიანებს შორის ურთიერთობებში ახალი ერა ჩამოაყალიბა.

ტერმინი „გლობალიზაცია“ წარმოდგება სიტყვასაგან „გლობალიზება“, რაც ნიშნავს რაიმეს მსოფლიოს ცალკეულ ან ყველა კუთხეში გავრცელებას

გლობალიზაციის ტერმინის დანერგვა დაკავშირებულია ამერიკელი სოციო-ლოგის, რ. რობერტსონის სახელთან, რომელმაც ის 1983 წელს სტატიაში გამოიყენა. თუ დასაწყისში გლობალიზაცია წმინდა ეკონომიკური შინაარსის ტერმინი იყო, ძალიან მალე მან ფართო,

გლობალური მნიშვნელობა შეიძინა და საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფერო მოიცვა. იგი გაერთიანების, შერწყმის სინონიმად გადაიქცა.

სამეცნიერო ეკონომიკურ ლიტერატურაში გლობალიზაციის მრავალი განმარტებაა, რომელიც შეიძლება ასე ჩამოვაყალიბოთ რომ ეკონომიკის გლობალიზაცია ეს არის: საქონლის, მომსახურების, სამუშაო ძალის, კაპიტალის (ფინანსების) თავისუფალი, ტრანსაზღვრითი გადაადგილების, საერთა-შორისო ბაზრების ურთიერთკავშირების გაძლიერებისა და ურთიერთშერწყმის, ზესახელმწიფო დონეზე რეა-ლური დროის რეჟიმში ფუნქციონირებადი ეკონომიკური სისტემის ანუ გლობალური ეკონომიკის შექმნის პროცესი.

ეკონომიკის გლობალიზაცია პლანეტას აყალიბებს ერთიან ორგანიზმად და ხელს უწყობს მისი ყველაზე დაშორებული რეგიონების დაახლოებას. თავისი არსით ეკონომიკის გლობალიზაცია ინტე-გრაციის პროცესის თვისობრივ გაღრმავებას, ფუნქციურ გაძლიერებასა და ტერიტორიული განზომილების შემცირებას ასახავს. ამასთან ერთად გლობალური პროცესების განვითარება მჭიდროდაა დაკავშირებული მსო-ფლიო ბაზარზე კონკურენციის გაძლიერებასთან, საფინანსო სფეროს გლობალიზაციასთან, საერთაშორისო ბიზნესის ლიბერალიზაციასთან და უნიფიკაციასთან, რაც გამოიხატება ყველა ქვეყნისათვის ჰარმონიზებული, ერთიანი სტანდარტების გამოყენებაში და მაკროეკონომიკური პოლიტიკის ჩამოყალიბებაში. ასევე მასშტაბურად იზრდება ტრანსნაციონალური კომპანიების რაოდენობა (მეთაური/დედა კომპანიები რაოდენობა 80 000 აღწევს, ხოლო მათი სტრუქტურული ქვედანაყოფები 900 ათასს აღემატება მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში), რაც მიგვანიშნებს, რომ გლობალიზაციის პროცესებს მივყავართ ტრანსფორმული მსოფლიოსკენ. ტრანსნაციონალური კორპორაციების განვითარებამ, ინვესტიციების დივერსიფიკაციამ და სამეურნეო წარმოების ინტერნაციონალიზაციამ ურთიერთდაკავშირებული გახადა მსოფლის სხვადასხვა ქვეყნები, გლობა-ლიზაციის პირობებში მკვეთრად ამაღლდა საერთაშორისო ბიზნესის როლი და მნიშვნელობა, ბიზნესმა არა ლო-კალური, არამედ უნიფიცირებული და გლობალური ხასიათი მიიღო. ინტერნაციონა-ლიზაცია, ტრანსნაციონალიზაცია, ლიბერალიზაცია და გლობალიზაცია თანამედროვე მსოფლიო ეკონო-მიკის ფუნდამენტური საფუძველია.

XX საუკუნის შუა ხანებისათვის გაბატონებული იყო აზრი, რომ საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების ხასიათი ძირეულად

განსხვავდებოდა XIX საუკუნეში არსებული ანალოგიური ურთიერთობებისაგან. XIX საუკუნეში არსებობდა მტკიცე რწმენა, რომ ეკონომიკური განვითარების მთავარ გარანტიას თავისუფალი ბაზარი წარმოადგენდა, რომელიც გარკვეულწილად დამოუკიდებელი იყო სახელმწიფოსაგან. მაგრამ ამ რწმენამ ვერ გაუძლო ვერც ორ მსოფლიო ომს და ვერც 1929 წლის ეკონომიკურ კრიზისს, რომელმაც თვალსაჩინო გახადა ეკონომიკური ინტერნაციონალიზმის წარუმატებლობა და საფუძველი ჩაუყარა მსოფლიო ეკონომიკურ რეორგანიზაციას, რომლის მთავარი ფაქტორი და მომწესრიგებელი სახელმწიფო გახდა. 1944 წლიდან კი, სწორედ ამ ახალ პრინციპზე დაყრდნობით, საფუძველი ჩაეყარა ე.წ. „ბრეტონ ვუდსის კონსენსუსს“ და ხელი მოეწერა საერთაშორისო ხელშეკრულებას, რომელიც ომისშემდგომი საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების საფუძველი გახდა.

გლობალიზაცია ხელს უწყობს, როგორც ეკონომიკის განვითარებას, ისე დემოკრატიისა და სამოქალაქო უფლებების განვითარებას. გლობალიზაცია ქმნის სიღარიბის უფრო სწრაფად დაძლევის შესაძლებლობას და ისინი ვინც ამტკიცებენ, რომ გლობალიზაციამ გაამწვავა სიღარიბე მსოფლიო მასშტაბით, ცდებიან. მსოფლიოს ღარიბი მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი ცხოვრობს ჩინეთსა და ინდოეთის სასოფლო ტერიტორიებზე. მას შემდეგ, რაც გლობალიზაცია დაიწყო ამ ორი ქვეყნის ეკონომიკაში, ღარიბმა მოსახლეობამ მნიშვნელოვანი სარგებელი ნახა. აღმოსავლეთ აზიის განვითარებად ქვეყნებში იმ მოსახლეობის პროცენტული მაჩვენებელი, რომელიც ცხოვრობს დღეში ერთ დოლარზე ნაკლები შემოსავლით, შემცირდა, ხოლო სამხრეთ საჰარის აფრიკაში, სადაც ნაკლებად კეთილგანწყობილნი იყვნენ გლობალიზაციისადმი, სიღარიბე გაიზარდა, მაშინ როცა მსოფლიოს სხვა ნაწილში ეს მაჩვენებელი არ შეიცვლილა.

გლობალიზაციის კონცეფცია გულისხმობს, როგორც ეროვნულ საზღვრებს გარეთ საქონლისა და რესურსების მზარდი ნაკადების მოძრაობას, ასევე ურთიერთშემავსებელი ორგანიზაციული სტრუქტურების ჯგუფის ჩამოყალიბებას საერთაშორისო ეკონომიკური საქმიანობისა და ტრანზაქციების ფართო ქსელის სამართავად, რის შედეგადაც ყალიბდება გლობალური ეკონომიკურ სისტემაში ფირმები და ფინანსური ინსტიტუტები ფუნქციონირებს ტრანსნაციონალურად, ე.ი. ეროვნულ საზღვრებს გარეთ. ასეთ იდეა-ლურ სამყაროში ეროვნული სახელმწიფო აღარაა განსაკუთრებული ეკონომიკური სუბიექტი საკუთარი

მიზნების შესაბამისად გადაწყვეტილების მიღების ავტონომიური ძალაუფლებით. პასუხი-სმგელობაც ადეკვატურად გლობალური იქნებოდა ღია საბაზრო სისტემის ფუნქციონირებისათვის აუცი-ლე-ბელი ინსტიტუტების - საკუთრების უფლების დაცვისა და სტაბილური მონეტარული სისტემის არსებობაზე, საერთო ეკონომიკური მდგომარეობა კი - დამოკიდებული გლობალური ბაზრის სტიმულებზე ფირმების რეაგირებასა და გლობალური რეგულაციების ეფექტიანობაზე.

მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციის პროცესი აიძულებს ბიზნესს განახორციელოს საერთაშორისო ოპერაციები. კომპანიები აღარ შემოიფარგლებიან თავიანთი ქვეყნის საზღვრებით და შეუძლიათ ნებისმიერი ბიზნესოპერაცია განახორციელონ ნებისმიერ ქვეყანაში. თავის მხრივ, ეკონომიკური გლობალიზაცია უმთავრესად განპირობებულია ბიზნესის განვითარებით. საერთაშორისო ვაჭრობის, ინვესტიციებისა და ტექნოლოგიების განვითარების ძირითად სუბიექტებს სწორედ საერთაშორისო ბიზნესში მონაწილე კომპანიები წარმოადგენენ. საერთაშორისო ბიზნესი თავისი განვითარების პიკს აღწევს ტრანსნაციონალურ კორპორაციებში, რომელთა საქმიანობა მოიცავს საერთაშორისო ბიზნესის ყველა ფორმას - საერთაშორისო ვაჭრობას, საპორტფელო და პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებს, ლიცენზირებას და სხვა.

მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე ტრანსნაციონალური კორპორაციები მიიჩნევა გლობალიზაციის გაღრმავებისა და განვითარების მთავარ ვექტორად. ისინი წარმოადგენენ ერთდროულად ეკონომიკური გლობალიზაციის პროცესის შედეგსა და მამოძრავებელ ძალებს. აქედან გამომდინარე, აუცილებელია დადგინდეს ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობის ეკონომიკური გლობალიზაციის პროცესთან კავშირის ფორმა და გამოვლინდეს მათი საქმიანობის შედეგები ცალკეული ქვეყნის ეკონომიკისათვის.

ეკონომიკურ ეფექტსა და კონკურენტუნარიანობაზე უკეთესად დინამიკური ეფექტი მაშინ მიიღწევა, როდესაც თავისუფალი ვაჭრობა ერთიანდება კაპიტალისა და ტექნოლოგიის მნიშვნელოვან იმპორტთან. სავაჭრო ბარიერებმა (ტარიფები, ქვოტები, სანქციები და სხვა), აგრეთვე სხვადასხვა სახის გადასახადებმა და სუბსიდიებმა შეიძლება ტრანსნაციონალური კომპანიების პროვოცირება გამოიწვიონ და განალაგონ თავიანთი წარმოება საზღვარგარეთ კონკრეტულ ქვეყანაში, ვიდრე

ექსპორტირება გაუკეთონ იქ თავიანთ პროდუქციას. ამიტომ, არცთუ შემთხვევითია, რომ დაბალი და საშუალო შემოსავლების მქონე ქვეყნებში მშპ კაპიტალის ნაკადი ბოლო ორ ათწლეულში 5 დან 10% გაიზარდა .

ეკონომიკურ გლობალიზაციაზე საუბრისას გვერდს ვერ ავუვლით ვაჭრობის ელექტრონულ ფორმას. ის ფართოდ იწყებს გავრცელებას მეოცე საუკუნის ბოლო პერიოდიდან და, თავის მხრივ, ინფორმაციის გლობალიზაციის შედეგია. სწორედ ინტერნეტის საშუალებით შესაძლებელი გახდა სახლიდან გაუსვლელად რამდენიმე წამში ნებისმიერი პროდუქციის შეძენა მსოფლიოს ნებისმიერ კუთხეში. ვაჭრობის ამ ფორმაში უგულვებელყოფილია დროისა და ტერიტორიული სიშორის ფაქტორები. თუმცა ინტერნეტ-ვაჭრობა გარკვეულ სირთულეებს წარმოშობს, როგორცაა, მაგალითად, გადასახადების საკითხი. იყო მცდელობები დაწყებულიყო განხილვები ინტერნეტ-ვაჭრობის დაბეგრასთან დაკავშირებით, მაგრამ სერიოზული წინააღმდეგობის გამო, ვერ მოხერხდა. ვაჭრობის გლობალურობის კიდევ ერთი მაგალითია ელექტრონული პლასტიკური ბარათების ფართო გავრცელება, რომელიც, თავის მხრივ, მჭიდრო კავშირშია ფინანსურ გლობალიზაციასთან. პლასტიკური ბარათებით შესაძლებელია პროდუქციის შეძენა ან მომსახურებით სარგებლობა ნებისმიერ ქვეყანაში.

ფინანსების გლობალიზაციის დასაწყისად, როგორც უკვე აღვნიშნე, ბრეტონ-ვუდსის შემდგომ პერიოდს მიიჩნევენ, როდესაც საუბარი დაიწყო ერთიანი საფინანსო რეჟიმის შექმნაზე და სახე-ლმწი-ფოების მიერ ერთობლივი საფინანსო პოლიტიკის შემუშავებაზე. ფინანსური გლობალიზაციის საბოლოო მიზანია ერთიანი საფინანსო ბაზრის ჩამოყალიბება. ხოლო რაც შეეხება გლობალურ ვალუტას, პირველად ამ ფუნქციის შესრულება დოლარმა დაიწყო, 2002 წელს კი ევროს შემოღებამ კიდევ ერთხელ დაადასტურა ფინანსური გლობალიზაციის არსებობა. გლობალური აქტივებიც ფინანსები გლობალიზაციის შედეგია.

ბანკების უმეტესობა ტრანსნაციონალურ საქმიანობას ეწევა. მათი ნებისმიერი ფილიალიდან მსოფლიოს ნებისმიერ კუთხეში შეიძლება ფულის გაგზავნა ან სხვა ტრანსნაციონალური ფინანსური ოპერაციის განხორციელება. გარდა ამისა, ბანკებმა დაიწყეს სესხების გაცემა სხვა ქვეყნებში და კრედიტორების საქმიანობას ელექტრონული კავშირით ახორციელებენ.

ფინანსური გლობალიზაცია იცავს ქვეყნებს ფინანსური კრიზისებისაგან და საშუალებას აძლევს მათ პრო-ბლემების დროს სხვა სახელმწიფოების დახმარებით ისარგებლონ. თუმცა, ფინანსური გლობალიზაციის დადებით მხარეებთან ერთად, მის უარყოფით თვისებებზეც საუბრობენ. ფინანსური ბაზრების ასეთი ინტენსიური და მჭიდრო კავშირის პირობებში არც ერთი ქვეყანა არ არის დაზღვეული ე.წ. „დომინოს პრინციპისაგან“, ანუ როდესაც ერთ ქვეყანაში შექმნილი ფინანსური პრობლემები ყველა მის პარტნიორზე ვრცელდება.

ოფორიული ცენტრები ასევე ფინანსური გლობალიზაციის შედეგია. ასეთი ზონები გამარტივებული მომსახურებით და შეღავათიანი საგადასახადო რეჟიმით, განსაკუთრებით, გავრცელებულია ახალ ინდუსტრიულ ქვეყნებსა და კარიბის კუნძულებზე და ინვესტორთა მოზიდვას ისახავს მიზნად.

კაპიტალის ისეთ ინტენსიურ ბრუნვას, როგორც დღეს არის, ისტორიაში ანალოგი არ მოეპოვება. კაპიტალი ჭეშმარიტად გლობალური გახდა და, უგულებელყოფს რა საზღვრებს, მიემართება მსოფლიოს ნებისმიერ კუთხეში, სადაც სწრაფი და მაღალი მოგება აქვს გარანტირებული. თუმცა აქ აღსანიშნავია, რომ განვითარებადი ქვეყნები მუდმივად უკმაყოფილონი არიან განვითარებული ქვეყნების პოლიტიკით კაპიტალდაბანდების სფეროში და მიაჩნიათ, რომ გლობალიზაციის სიკეთეებით ამ სფეროშიც განვითარებულმა სახელმწიფოებმა ისარგებლეს. მათ საშუალება მიეცათ თავიანთი კაპიტალი მიემართათ იმ ქვეყნებისკენ და იმ სფეროებისკენ, რომლებიც მათთვის იყო მომგებიანი. მიმღები ქვეყნების ინტერესები კი არასოდეს არის გათვალისწინებული. განვითარებადი ქვეყნების აზრით, ამგვარად დაბანდებული კაპიტალი მათ ქვეყანას არ ეხმარება განვითარებაში და მეტიც, მათ პრობლემებს უქმნის. ამის მიზეზი კი ის არის, რომ განვითარებადი ქვეყნები ვერ აკონტროლებენ უცხოურ კაპიტალს და ვერ მოქმედებენ მასზე თავისი შეხედულებებისამებრ. თუმცა, ბიზნესის წარმოებისას კომერციული ინტერესი არა თუ მიმღები სახელმწიფოს, არამედ ეროვნულსაც კი ნაკლებად ექვემდებარება.

კაპიტალბრუნვის ინტენსიფიკაციასთან ერთად გლობალიზაციის ერამ მისი ახალი ფორმებიც მოიტანა. ფართო გავრცელებას პოვებს კაპიტალდაბანდებების განხორციელება ტელეფონებისა და ინტერნეტის საშუალებით.

წარმოებისა და ვაჭრობის გლობალიზაციის ერთ-ერთი შედეგია შრომის გლობალიზაცია, რასაც, თავის მხრივ, მოსახლეობის ინტენსიური მიგრაცია მოჰყვა. დღეისათვის მიგრაციის ტენდენციაა განვითარებადი ქვეყნებიდან განვითარებულში, რაც ძალიან ბევრ პრობლემას ქმნის. გამუდმებით იზრდება არალეგალურ მიგრანტთა რიცხვი, რომლებმაც სამუშაოს ძიებაში დატოვეს თავიანთი ქვეყნები და უფრო მდიდარ სახელმწიფოებს მიაშურეს.

დასავლეთ ევროპა და აშშ გამუდმებით ფიქრობენ შრომითი მიგრანტების პრობლემებზე როგორც განვითარებადი, ასევე აღმოსავლეთ ევროპის სახელმწიფოებიდან. ევროკავშირში ინტენსიურად მიმდინარეობს მოლაპარაკებები ქვეყნებს შორის, იმის თაობაზე, რომ აღმოსავლეთ ევროპის მოქალაქეებს მიაწიონ დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში მუშაობის უფლება, რაც, მათი აზრით, მნიშვნელოვნად შეამცირებს არალეგალური მიგრანტების რიცხვს ამ ქვეყნებიდან და, გარკვეულწილად, ხელს შეუწყობს ჩრდილოვანი ეკონომიკის ლეგალიზაციას. გასაკვირი არ არის, რომ ამ მოსაზრებებს არ იზიარებს თავად დასავლეთ ევროპის მოსახლეობა, მიაჩნია რა, რომ უმუშევრობის ისედაც მაღალი მაჩვენებელი ერთი-ორად აიწევს და, გარდა ამისა, აღმოსავლეთ ევროპიდან ჩამოსულები, დათანხმდებიან რა შედარებით ნაკლებ ანაზღაურებაზე, გააფუჭებენ ბიზნეს გარემოს, ანუ ადგილობრივი მოსახლეობა არაკონკურენტუნარიან გარემოში აღმოჩნდება.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ეკონომიკური გლობალიზაცია არის ეროვნული ეკონომიკების მსოფლიო მასშტაბით ურთიერთდამოკიდებულების ზრდის პროცესი და რომ XXI საუკუნის გამოწვევებზე ადეკვატური პასუხის გაცემა შეუძლებელია მოვლენათა სწორი გააზრების გარეშე. ერთი რამ კი დანამდვილებით შეგვიძლია განვაცხადოთ: გლობალიზაციის, როგორც მოვლენის, იზოლირება შეუძლებელია, მითუფრო ეკონომიკური რადგან, ნებისმიერი ქვეყნის განვითარება ეკონომიკაზე „დგას“.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. UNCTAD, Trade and development report, 2018, New York and Geneva.
2. Online Etymology Dictionary
<http://www.etymonline.com/index.php?term=globalization>
3. Random House Dictionary, Random House Inc, 2013
<http://dictionary.reference.com/browse/globalize>
4. www.orlbank.com
5. www.imf.org/external/pubs/ft